

Жидецкий Ю. Ц. Психолого-педагогические аспекты формирования критического мышления студентов

Проведено исследование основных психолого-педагогических аспектов формирования критического мышления студентов. Раскрыты основные принципы развития критического мышления и предложено особенности их применения на примере преподавания учебного курса «Высшее образование и Болонский процесс».

Ключевые слова: критическое мышление, основные принципы, этапы развития критического мышления, особенности преподавания курса «Высшее образование и Болонский процесс».

Zhydetskiy Yu. C. Psychological and pedagogical aspects of formation of student's critical thinking formation

The psychological and educational aspects of the formation of critical student's thinking is investigated. Highlight and describe the basic principles of critical thinking and proposed features of its implementation as an example of teaching the subject «Higher Education and the Bologna Process».

Key words: formation of critical thinking, basic principles, stages of formation, features classes of the subject «Higher Education and the Bologna Process».

Стаття надійшла 10 грудня 2013 р.

УДК 378.147

**Л. М. Малинович,
Г. Я. Легендзевич**

**ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ
НА ОСОБИСТІТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ**

Розкрито поняття «інтерактивні методи навчання», подано характеристику окремих методів, визначено позитив і негатив впливу методів навчання на особистість магістранта, з'ясовано різновиди використання інтерактивних технологій під час навчання у ВНЗ з метою формування конкурентоспроможного майбутнього фахівця.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, технології навчання, викладання, взаємодія, комунікація, активний метод навчання.

Постановка проблеми. Нині в системі освіти України, як і у всьому світі, дедалі більша увага зосереджується на перегляді і зміні цілей, змісту, форм і методів, засобів і загалом усієї організації освітньої системи відповідно до вимог часу. Пошук нових форм і прийомів вивчення різних дисциплін у сучасних умовах реформування системи

вищої освіти – явище не тільки закономірне, але й необхідне. Навчання повинно бути спрямоване на формування сильної особистості, здатної жити і працювати у сучасному світі. Відомо, що освіта має бути орієнтована на забезпечення самовизначення особистості, створення умов для самореалізації. У навчальній діяльності повинні застосовуватися такі методи навчання, які сприятимуть самореалізації тих, хто навчається. Це можливо за таких умов: наявність групової роботи, взаємодія тих, хто вчиться, між собою, з педагогом, з навчальною інформацією. Цим умовам відповідає застосування інтерактивних методів навчання, які становлять систему правил організації продуктивної взаємодії між собою тих, хто навчається, за якої відбувається засвоєння нового досвіду, отримання нових знань і надається можливість для самореалізації особистості. Одним із напрямів модернізації системи навчання є пошук психолого-педагогічних аспектів удосконалення методів і форм навчання, що і підтверджує актуальність цього питання.

Стан дослідження. Питання застосування інтерактивних методів навчання у сучасних освітніх закладах широко досліджується вітчизняними і зарубіжними науковцями психолого-педагогічного спрямування. Такі підходи до навчання не є новими для української середньої та вищої школи. Частково вони використовувались в 20-ті роки ХХ ст. – роки масштабного реформування освіти. Як зазначає Г. Сиротенко, про використання елементів інтерактивного навчання в українській школі згадується ще у дослідженнях А. Рівіна (1918 р.). Але запроваджувались вони без належного методичного забезпечення, теоретичного осмислення та експериментальної перевірки. Подальшу розробку особливостей інтерактивного навчання здійснювали В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, В. Шаталов, Є. Ільїн, С. Лисенкова та ін. [17, с. 14]. На сучасному етапі слід виокремити низку напрямів досліджень: поняття «інноваційні процеси» у психолого-педагогічній науці (І. Лернер, М. Скаткін, В. Беспалько, В. Сластьонін); освітні технології (О. Пехота, С. Сисоєва); інтерактивні технології навчання (О. Пометун). Сучасні освітні інноваційні концепції застосовуються у дослідженнях Ю. Васькова, С. Єрмоленкова, Л. Мацько. Теоретичні та практичні розробки психолого-педагогічних умов удосконалення освітнього процесу належать В. Гузеєву, А. Гіну, О. Пометун, Л. Пироженко, А. Фасолі. Проте у галузі дидактики вищої школи інноваційні методичні пошуки були епізодичними. Тому метою статті є психологічний аналіз впливу інтерактивних методів навчання на особистість магістранта під час навчання у вищому навчальному закладі.

Виклад основних положень. Інтерактивні методи навчання, які дедалі частіше застосовуються у практиці сучасного викладача, дають

змогу зрозуміти взаємозв'язок між подіями, аналізувати, мати свою думку, вміти аргументувати і толерантно вести дискусію. Поява і розвиток інтерактивних методів зумовлена тим, що перед учасниками процесу навчання виникають нові завдання, які полягають у тому, щоб не тільки надати студентам знання, але забезпечити формування і розвиток пізнавальних інтересів і здібностей, творчого мислення, умінь і навичок самостійної розумової праці. Теоретичною основою запровадження інтерактивних методів навчання мусять бути системний, особистісно зорієнтований та діяльнісний підходи до побудови дидактичних процесів; теорія оптимізації педагогічного процесу (Ю. Бабанський, М. Поташник), а також інваріантність процесу навчання, уроку як конкретної форми існування процесу засвоєння знань і методу навчання як мікродіяльності навчання. Методологічною основою є розробки сучасних українських педагогів та психологів у галузі методів та технологій навчання. Термін «інтерактивний» запозичений з англійської і означає «взаємодіючий» [5]. Є багато цікавих думок стосовно поняття «інтерактивний»: Інтерактивні методи навчання – це методи, в основі яких – спілкування (О. Січкарук). Вони вирішують завдання: навчати, виховувати, розвивати особистість, формувати професійні та соціальні якості фахівця. М. Демчук підкреслює, що «інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учня» [1, с. 4]. О. Пометун та Л. Пироженко визначають, що Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це – співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці)... [2, с. 7]. Дослідження, проведені Національним тренінговим центром (США, штат Меріленд) у 80-і рр. ХХ ст., засвідчують, що інтерактивне навчання дає можливість збільшити відсоток засвоєння матеріалу, впливає не лише на свідомість студента, а й на його почуття, волю (дії, практику). Результати цих досліджень відображено у схемі «Піраміда навчання» [5, с. 21].

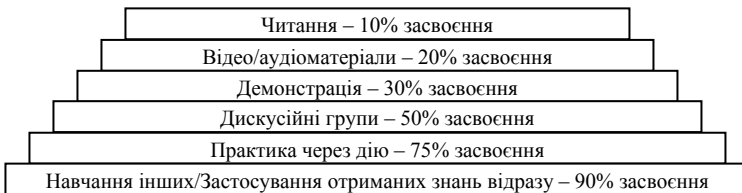

Рис. 1. «Піраміда навчання»

Мета використання інтерактивного навчання – не самоціль. Це лише спосіб створення атмосфери в аудиторії, котра найліпше сприяє співпраці, порозумінню та доброзичливості, дає змогу по-справжньому реалізувати особистісно орієнтоване навчання [17, с. 16]. Інтерактивні методи навчання є процесом спільної діяльності викладача і студентів, атрибутами якого є:

- присутність учасників в єдиному часі і просторі, що створює можливість особистого контакту між ними;
- наявність спільної мети, очікуваного результату діяльності, який відповідає інтересам усіх і сприяє реалізації потреб кожного;
- планування, контроль, корекція і координація дій;
- розподіл єдиного процесу співпраці, спільної діяльності між учасниками;
- виникнення міжособистісних відносин [17, с. 16].

Інтерактивні методи, на думку Г. Сиротенка, – це посилене психолого-педагогічна взаємодія, взаємовплив учасників освітнього процесу через призму власної індивідуальності, особистого досвіду життєдіяльності. Це процес інтенсивної, міжсуб'єктної комунікації викладача та студентів (педагог – суб'єкт власної професійної діяльності – ставить у позицію суб'єкта освітньої діяльності студента). Інтерактивна освітня взаємодія характеризується високим ступенем інтенсивності спілкування її учасників, їхньої комунікації, обміну діяльністю, зміною і різноманітністю її видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності і взаємодії, що відбулася. Реалізація інтерактивних методів, спрямованих на зміну, удосконалення моделей поведінки і діяльності учасників навчально-виховного процесу, є важливою проблемою сучасної психологічної теорії і практики [17, с. 17].

Ключовим поняттям, що визначає сутність інтерактивних методів, є взаємодія. Взаємодія розуміється як безпосередня міжособистісна комунікація, найважливішою особливістю якої визнається здатність людини «приймати роль іншого», уявляти, як її сприймає партнер по спілкуванню або група, інтерпретувати ситуацію і конструювати власні дії. Психолого-педагогічна взаємодія – це обмін діяльністю між педагогом і учнями, в якому діяльність одного обумовлює діяльність іншого (інших) [10, с. 43].

О. Пометун виокремлює основні ознаки інтерактивної психолого-педагогічної взаємодії: полілог, діалог, мисленнева діяльність, смислотворчість, міжсуб'єктні відносини, свобода вибору, створення ситуації успіху, позитивність і оптимістичність оцінювання, рефлексія тощо [4, с. 39]. Проаналізуємо їх:

– полілог (у перекладі з грецької означає багатоголосся) у педагогічному процесі є багатоголоссям, в якому можна почути голос кожного учасника педагогічної взаємодії;

– діалог передбачає сприйняття учасниками педагогічного процесу себе як рівних партнерів, суб'єктів взаємодії;

– мисленнєва діяльність як сутнісна ознака інтерактивних методів полягає в організації інтенсивної розумової діяльності викладача та студентів. У інтерактивному навчанні викладач має організувати самостійну пізнавальну діяльність студентів;

– смислотворчість є процесом усвідомленого створення (творіння, побудови) студентами і викладачем нових для себе значень, змісту предметів і явищ оточуючої реальності в межах обговорюваної теми. Результатом смислотворчості викладача та студентів є новий зміст педагогічного процесу;

– свобода вибору студентів та викладача полягає в їхньому свідомому регулюванні і активізації своєї поведінки, педагогічної взаємодії, які сприяють оптимальному розвитку, саморозвитку [4, с. 40].

Різноманітні спроби класифікації інтерактивних методів навчання здійснювали: Л. Вавилов, Т. Добринін, Е. Голант, О. Голубков, В. Гузев та інші. Розглядаючи різні класифікації інтерактивних методів, вирізняємо низку проблем: по-перше, ще досі не було виявлено жодної повної класифікації інтерактивних методів навчання. По-друге, нема чіткого розмежування між інтерактивними та активними методами навчання, одні і ті ж види входять і до активних, і до інтерактивних. По-третє, наявні класифікації інтерактивних методів навчання не відображають таку особистісну функцію, як самореалізація.

Інтерактивні методи поділяють на дві групи, де однією зі сторін виступає викладач, спілкування відбувається між студентами. До першої групи можна віднести лекції із бесідами, дискусіями, проблемні лекції, семінари-обговорення, семінари «питання-відповідь», дискусії із провокаційними запитаннями, консультації (особливо під час дистанційного навчання), роботу через сайт-курс. До другої – бесіди, дискусії, круглі столи, «мозковий штурм», групове вирішення конкретних ситуацій, діл.

О. Пометун і Л. Пироженко запропонували класифікацію інтерактивних технологій навчання залежно від форм (моделей) навчання, в яких реалізуються інтерактивні технології.

Залежно від мети заняття та форм організації навчальної діяльності студентів інтерактивні технології навчання були ними об'єднані в 4 групи:

1. Інтерактивні технології кооперативного навчання.
2. Інтерактивні технології колективно-групового навчання.
3. Інтерактивні технології ситуативного моделювання.
4. Інтерактивні технології відпрацювання дискусійних питань [5, с. 33].

Сучасні дослідники психолого-педагогічного профілю пропонують різні види інтерактивних методів. С. Сисоєва вирізняє творчі ситуації, навчально-творчі задачі, навчання у співробітництві, метод проєктів, навчальний тренінг, метод дискусії, ігровий метод, «мозкової атаки», метод «Дельфі», проблемне навчання, кейс-метод. В. Мельник пропонує інтерактивні методи поділяти на превентивні інтеракції (тренінг, консультації та ін.), імітаційні інтеракції (інсценування, ділові ігри, диспут, «мозковий штурм» та ін.), неімітаційні інтеракції (проблемна лекція, конференція, практикум тощо).

Щоб зрозуміти переваги того чи іншого методу, слід описати детально їх застосування в навчально-виховному процесі ВНЗ. До найбільш поширених методів належать такі: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Займи позицію», «Робота в парах», «Розігрування правової ситуації по ролях», «Ток-шоу», «Метод інсценування» та ін.

1. «Мікрофон» – один із видів колективного навчання. Студенти мають можливість по черзі обстояти свою позицію та аргументувати її. Викладач, уважно слухаючи, аналізує рівень засвоєння теми. Також викладач може висловити і свої міркування. Для ефективної організації роботи академічної групи потрібно: окреслити чітко сформульоване запитання чи проблему; запропонувати групі предмет, який виконуватиме роль уявного мікрофона, який студенти передаватимуть один одному по черзі; запропонувати студентам говорити лаконічно й швидко, не більше 1–2 хвилини; говорити має тільки та особа, у котрої «символічний» мікрофон, відповіді не коментуються і не оцінюються; коли хтось висловлюється, інші не можуть говорити або викрикувати з місця. Перевага цього методу полягає у тому, що кожен студент має можливість висловити свою думку, але це не завжди вдається, тому що у великій аудиторії часто інші не дають змоги висловитись.

2. «Мозковий штурм» – це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, що спонукає учасників виявляти свою уяву та творчість, який досягається шляхом вільного вираження думок усіх присутніх і допомагає знаходити кілька рішень у конкретній темі. Викладач на занятті називає тему дискусії та запрошує вас взяти участь у її обговоренні шляхом «штурму», який організовується за такими етапами:

1. Всі учасники «штурму» пропонують ідеї щодо розв'язання висунутої проблеми (ідеї можуть бути будь-якими, навіть фантастичними).

2. Студент записує на дошці всі ідеї, що пропонуються.

3. Коли група вважає кількість поданих ідей достатньою, їх подання припиняється.

4. Після того, як майже всі ідеї зібрані, вони групуються, аналізуються, розвиваються групою.

5. Вибираються ті, що, на вашу думку, допоможуть вирішити порушену проблему.

Позитивне в цьому методі є, те що студенти вчаться творчо мислити, шукати урегулювання ситуації. Головне – зуміти залучити усіх до обговорення.

3. «Обери позицію» – цей метод допомагає дискутувати на спірну, суперечливу тему. Порядок проведення: викладач називає тему та пропонує висловити свою думку з досліджуваної теми; вам потрібно стати біля того плакату, який збігається з вашою точкою зору; підготуйтеся до обґрунтування своєї позиції, чому саме її ви обрали; якщо після обговорення дискусійного питання ви змінили точку зору, можете перейти до іншого плакату і пояснити причину свого переходу, а також назвати найбільш переконливу ідею або аргумент протилежної сторони. Позитив методу – у можливості висловитися кожному, продемонструвати різні думки, обґрунтувати свою позицію або перейти на іншу позицію в будь-який час, якщо вас переконали, та назвати більш переконливі аргументи.

4. «Робота в парах» – метод є різновидом роботи в малих групах, він дозволить сформувати навички співробітництва, оволодіти уміннями висловлюватись та активно слухати.

Етапи організації роботи:

1. Прочитайте завдання та інформацію до його виконання.
2. Визначте, хто говоритиме першим.
3. Висловіть свої думки, погляди на проблему по черзі.
4. Узгодьте спільну позицію.
5. Визначте, хто очолюватиме результати роботи класу та підготуйтеся до нього.

5. «Розігрування правової ситуації у ролях», мета якого – визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації. Рольова гра імітує реальність призначення ролей, надає можливість діяти «як насправді», можна розігрувати свої ситуації, в яких ви вже побували. Беручи участь у рольовій ситуації, потрібно чітко дотримуватися своєї ролі; намагатись слухати партнерів по грі та викладача; не коментувати дії інших; намагатись поставитися до своєї ролі як до реальної життєвої ситуації, в яку ви потрапили; вийти з ролі опісля завершення сценки; взяти участь в обговоренні розіграної ситуації та поділитися своїми відчуттями під час перебування в ролі. У студентів набувається досвід шляхом гри.

6. «Ток-шоу». Метою такої форми роботи є отримання навичок публічного виступу та дискутування. Викладач на цьому уроці є ведучим ток-шоу. Умови ефективного застосування методу:

1. Оголошується тема дискусії.
2. Висловлюються із запропонованої теми «запрошені гості».
3. Слово надається глядачам, які можуть виступити зі своєю думкою упродовж 1 хв. або поставити запитання «запрошеним».
4. «Запрошені» мають відповідати лаконічно та конкретно.
5. Ведучий також має право поставити своє запитання або перервати виступ за лімітом часу. Ця форма роботи допоможе навчитися брати участь у загальних дискусіях, висловлювати та захищати власну позицію. Недоліком цього методу буває те, що студенти часто не можуть одразу відповісти.

7. «Метод інсценування» має багато спільного з театром, який викликає сильні почуття, впливає на емоційно-вольову сферу особистості. Це один із найдавніших методів навчання, він найбільш ефективний і сьогодні, бо забезпечує умови максимального наближення дидактичного процесу до дійсності. Характерними особливостями цього методу є: по-перше, ознайомлення учасників заняття з конкретною дидактичною ситуацією, яка найбільш повно відповідає професійній діяльності і потребує вирішення; по-друге, надання їм ролей конкретних посадових осіб, які існують у реальній ситуації; по-третє, розподіл цих ролей між студентами. Він забезпечує студентам такі умови для занять, які не в змозі створити інші методи навчання, – випробувати на собі результати своїх рішень і дій. Можна використовувати *дві форми інсценування занять*: перша – це заздалегідь підготовлене інсценування; друга – імпровізоване інсценування, яке порівняно з першим виникає ніби ненавмисно, випадково і несподівано під час обговорення певних навчальних проблем. Перевага цього методу у тому, що надається можливість наблизитися до дійсності.

Нами було вивчено застосування елементів інтерактивних методів навчання у Львівському державному університеті внутрішніх справ на різних факультетах (юридичний, економічний, психології) на практичних заняттях курсу «Педагогіка і психологія Вищої школи і Болонський процес». На такому практичному занятті, що проходило з допомогою активних методів, ми дотрималися важливого У межах рамках виконання магістрантами індивідуального наукового самостійного завдання (ІНДЗ) студенти використовували активні форми виконання завдання: реферати, есе, нариси, інтерв'ю, упорядковували бібліографічні покажчики, таблиці, схеми, готували презентації з опрацьованої теми. Тематика ІНДЗ стосувалася вивчення «Організації навчально-виховного процесу в провідних ВНЗ світу». Аналізуючи величезні обсяги матеріалу зі специфіки здобуття вищої освіти в Оксфорді, Гарварді, Бонні порівняно з найдавнішими українськими вишами (Києво-

Могилянською та Острозькою академіями, Львівським національним університетом імені Івана Франка), студенти демонстрували практичні навички і уміння із застосування різноманітних технологій навчання.

Впроваджуючи в практику міжпредметні зв'язки з курсом «Риторика», студенти-магістранти демонстрували застосування методу ділової гри «Я маю слово». Метою застосування методу є формування практичних умінь із виконання ефективних публічних промов (спочатку перед малою аудиторією), швидкого мислення, використання риторичної формули для правильного планування і виголошення промови, уміння об'єктивно оцінювати і аналізувати промовця, застосовуючи контрольний-аналітичний закон. Під час практичного заняття ми запропонували тематику проблем, з якою повинні виступати 2–3 магістранти упродовж 5 хвилин. Решта групи брала участь в оцінюванні за задалегідь заготовленими критеріями (з допомогою мультимедійного проектору) і ранжували виступи магістрантів, виставляючи бали. Такі вкраплення ігрового методу використовувалися для кращого засвоєння нової інформації. Інший варіант семінарського заняття пропонував використання ділової гри «У суді». Цей метод мав на меті формування навичок ведення дискусії у формі імітації судового процесу. Проведення семінару передбачало підготовку упродовж 1–2 тижнів. Час було відведено для вивчення сценарію гри, розподілу ролі, підготовки матеріали. За проведення гри було спеціально облаштовано аудиторію – розвішано плакати зі слоганами: «Я критикую дії, а не людей», «Моя мета – не перемога, а ухвалення найкращого рішення». Упродовж години, відведеної для проведення гри в контексті практичного заняття, було обрано представників «судового апарату»: суддю, прокурора, адвоката, обвинуваченого, свідків. Виховна мета заняття передбачала формування і виховання адекватної самооцінки магістранта, яка оцінювалась залежно від кількості кращих аргументів. Часто на семінарських чи практичних заняттях застосовувалось активне навчання з допомогою методу «малих груп». Спостереження свідчать про те, що більшість магістрантів системно готувалася і з великим зацікавленням брали участь у діловій грі. Коли матеріал з курсу засвоєно, то з'являлися навички спілкування, аргументи «проти» і «за», формувалася первинна соціальна компетентність особистості, яка є необхідною складовою професіоналізації майбутнього випускника. В кожній малій групі з'являються більш активні учасники, в яких можна вирізнити лідерські якості, що є важливими для ухвалення управлінських рішень у майбутній професійній діяльності.

Отже, можемо сформулювати основні переваги інтерактивних методів навчання для формування особистості випускника ВНЗ: студенти набуватимуть досвіду культури ведення дискусії; вироблятимуть

вміння приймати спільні рішення; вдосконалюватимуть комунікативні навички, вміння спілкуватися, доповідати. Якісно змінюватиметься рівень сприйняття навчального матеріалу – він набуватиме особистісного сенсу, замість «вивчити», «запам'ятати» стане «обдумати», «застосувати»; якісно змінюватиметься рівень володіння головними мисленнєвими операціями – аналізом, синтезом, узагальненням, абстрагуванням. До основних негативів можна віднести такі проблеми: студент часто може не мати власної думки, а якщо і матиме, то боїтиметься висловлювати її відкрито перед групою; часто студенти можуть не вміти слухати інших, об'єктивно оцінювати їх думку, рішення; студенти можуть бути не готовими в процесі обговорення змінювати свою думку, йти на компроміс; можуть спостерігатися труднощі в малих групах: лідери намагаються «тягнути» групу, а слабші студенти можуть одразу ставати пасивними.

Висновки. Отже, нами було здійснено вивчення стану застосування інтерактивних методів навчання під час навчання у ВНЗ та з'ясовано різновиди їх застосування на практиці. Можна зробити висновок про те, що актуальною психолого-педагогічною інновацією навчально-виховного процесу у ВНЗ є застосування передових технологій навчання, а саме – інтерактивних методів навчання, які сприяють формуванню конкурентоспроможної особистості, озброєної новітніми знаннями, сформованими необхідними професійними вміннями і навичками. Для підвищення пізнавальної активності студентів сучасному педагогу-новатору пропонується безліч різних активних методів, які він може використати у своїй викладацькій діяльності.

Перспективи подальших досліджень. Оскільки ключовою фігурою у процесі впровадження інноваційних технологій у систему вищої освіти є викладач, то саме від його професіоналізму, інтелекту, творчих здібностей і практичних навичок залежатиме успішність реалізації нововведення. Тому психолого-педагогічна проблема готовності науково-педагогічного колективу вищих навчальних закладів до застосування інноваційних технологій у навчанні студентів ВНЗ різного профілю потребує подальшого ґрунтовного дослідження, особливо під час застосування їх у роботі з різновіковою студентською аудиторією. У цьому вбачаємо перспективу подальшого дослідження проблеми.

---

1. Демчук М. Нетрадиційні форми навчання / М. Демчук // Рідна школа. – 2005. – № 9. – С. 65–67.

2. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання / Л. Кратасюк // Дивослово. – 2004. – № 7. – С. 2–3.

3. Метод «Мікрофон». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/18991009/pedagogika/metodi_navchannya_traditsiyi_novatsiyi

4. Пометун О. Інтерактивні методики та система навчання / О. Пометун. – К.: Шк. світ, 2007. – 112 с.
5. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика / О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.С.К., 2002. – 192 с.
6. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / С. О. Сисоєва; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.
7. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / Г. О. Сиротенко. – Херсон: Основа, 2003. – 80 с.

Малинович Л. М., Легендзевич Г. Я. Влияние интерактивных технологий обучения на личность будущего специалиста

Раскрывается понятие интерактивных методов обучения, подается характеристика отдельных методов обучения, определяются позитивы и негативы влияния методов обучения на личность магистранта, выясняются разновидности использования интерактивных технологий во время обучения в ВНЗ с целью формирования конкурентного специалиста.

Ключевые слова: *интерактивные методы обучения, технологии обучения, преподавания, взаимодействие, коммуникация, активный метод обучения.*

Malynovych L. M., Lehendzevych G. Ya. The impact of interactive teaching technologies on the personality of future specialists

The concept of «interactive teaching methods» is revealed, the characteristic of individual methods is given, the pros and cons of the impact of teaching methods on the personality of post-graduate students are defined, and types of interactive technologies at higher education establishments in order to create a competitive future specialist are investigated.

Key words: *interactive teaching methods, teaching technologies, tuition, interaction, communication, active method of learning.*

Стаття надійшла 24 грудня 2013 р.

УДК 159.9:331.101.3+316.6

О. А. Матеюк

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
МАЙБУТНІХ СУБ'ЄКТІВ ПРАЦІ**

На підставі аналізу різних наукових поглядів с підходів щодо такого психологічного феномена, як професійна ідентичність майбутніх суб'єктів праці, здійснено спробу теоретично обґрунтувати її сутність, виокремити структурні компоненти та основні чинники, що впливають на її становлення,